

Aly Freije

Een raamleerplan voor cursussen literair schrijven

Is schrijven dan te leren? En moet dat ook nog via een schools centralistisch plan?

Om met de laatste vraag te beginnen, dit hoor ik soms als reactie als ik vertel, dat wij bij LIFT hiermee bezig zijn. De soep wordt echter niet zo heet gegeten als ze wordt opgediend. Anton Oskamp heeft voor LIFT al in 1991 veertig cursussen en workshops verhalen en gedichten schrijven in beeld gebracht. Dit waren cursussen die gegeven werden in heel verschillende settings:

- de gevarieerde wereld van de Literaire Amateurkunst,
- instellingen voor Kunstzinnige Vorming,
- organisaties voor scholing en vorming zoals volksuniversiteiten, vormingscentra of organisaties die zich op bepaalde groepen richten en tenslotte de schriftelijke cursussen,
- beroepsgerichte opleidingen zoals 't Colofon en Script+. Nu is daar ook de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht bij gekomen met haar opleidingen Dramaschrijven en Literaire vorming.

Uit zijn interviews met docenten van cursussen concludeert hij dat er flinke verschillen bestaan in de mate waarin mensen volgens een systematische opbouw werken of meer improviserend te werk gaan. Hij constateert ook dat van twee volstrekt aan elkaar tegenovergestelde richtingen geen sprake is. 'Niemand begint met een helemaal vastliggend programma en ook de mensen die tegen een strakke methode zijn, hebben een min of meer vastomlijnd plan in hun hoofd'. En dat is nu precies een praktijk waar wij met een raamleerplan bij willen aansluiten: werken met meer structuur en een meer methodisch doordachte opbouw, maar wel met de ruimte om er van af te wijken en te blijven experimenteren. Daarover straks meer.

Is schrijven te leren?

Nu wil ik eerst terug naar de vraag: 'is schrijven dan te leren?' Als dat namelijk niet het geval is hoeven we ook niet aan een raamleerplan te beginnen.

Er wordt in allerlei reportages in 'onze bladen' heel wat afgeschreven over mensen die 'zo nodig moeten schrijven en daar ook nog de wereld kond van willen doen'. Het is wel heel gemakkelijk om mensen en groepen die zich aan de literaire amateurkunst wijden af te schilderen als een groep die zonder enige zelfkritiek zich te buiten gaat aan interne navelstaanderij en publiceerdrift. 'Schrijven als nieuwe religie' is dan het etiket dat er graag wordt opgeplakt. Mijn ervaring is wel even anders. Schrijven wordt ook met hartstocht en doorzettingsvermogen bedreven en kwaliteit is niet altijd per definitie verbonden met het zogenaamde eerste circuit. Natuurlijk, ook in de literaire amateurkunst wanen sommigen zich een niet ontdekte De Waard of

Freije, Een raamleerplan voor cursussen literair schrijven

Hermans zonder dat dat gebaseerd is op een reële inschatting van eigen kwaliteiten. Mensen die naar cursussen gaan hebben toch vaak een andere instelling: zij willen iets leren.

En dan kom ik terug op de vraag of schrijven te leren is.

Leer je het schrijven juist niet af als je mensen bijvoorbeeld eindeloos teksten laat verbeteren; stop je dan niet de creativiteit?

Judith Herzberg heeft dit dilemma treffend onder woorden gebracht in haar boekje: Het maken van gedichten en het praten erover, waarin ze verslag doet van een cursus poëzie bij de Stichting BZZTôH in 1977:

'Ik dacht dat er twee tegenstrijdige dingen van de groep verwacht werden, nl. aan de ene kant analyse, kritiek, eventuele manieren om bestaande teksten te verbeteren, en aan de andere kant een grotere losheid, ongeremdheid, het aanboren van nieuwe gebieden'. Zij lost het op door toch beide kanten te stimuleren en als je haar beschrijving leest, merk je dat de cursisten op verschillende momenten ook deze twee kanten ontwikkelen.

Worden het zo schrijvers?

Doorbreken en gaan publiceren is slechts voor een enkeling weggelegd. Daar kan men meer wegwijs in worden gemaakt door adviezen en begeleiding. Maar wat ik hier belangrijk vind, is dat meer mensen met schrijven kunnen kennismaken. Velen hebben dat nooit serieus bij henzelf onderzocht. Daarnaast moeten de al schrijvende zoekers en enthousiastelingen, als ze willen, zich daar ook verder in kunnen ontwikkelen. Daar zijn de cursussen literair schrijven op gericht. In de Amerikaanse literaire wereld speelt deze discussie al veel langer. Creative writing wordt daar als studieonderdeel op universiteiten gegeven. Sommige critici bestempelen dit als de 'dood van de poëzie'.

Ron McFarland stelt in een lezenswaardig artikel dat een schrijver kan leren om beter technieken te hanteren. Maar talent, visie of psychologisch inzicht vallen niet echt te leren. Daarom moet een serieuze schrijver vijf essentiële eigenschappen hebben volgens hem:

- een drijfveer, de wil om te schrijven
- de energie om door te gaan
- visie en levenservaring, een zekere gevoeligheid voor het leven
- technieken, vakmanschap
- en talent.

Alleen de technische kant, het ontwikkelen van vakmanschap kan worden onderwezen en van de andere elementen kan men iets oppikken. Dat kan ik wel onderschrijven.

Wat is een raamleerplan en waarom een raamleerplan?

Het handwerk schrijven valt dus te onderwijzen en dat moet goed gebeuren. Het onderzoek van Anton Oskamp heeft aangetoond dat er een zeer grote diversiteit is aan cursussen met veel verschillen in kwaliteit. Dat kan worden verbeterd en er zal ook meer afstemming moeten komen voor cursisten die een bepaalde leerroute willen volgen. En dan blijkt dat er op dit moment bij

Freije, Een raamleerplan voor cursussen literair schrijven

de experimenteerders en ontwikkelaars van het eerste uur behoefte is om de ervaringen hierbij opgedaan, naast elkaar te zetten en verder te verdiepen. Vervolgens kunnen instellingen en docenten/begeleiders die met literaire schrijfcursussen willen starten deze verworven kennis en ervaring overnemen. Ook de Inspectie KV/AK literaire vorming wil dit stimuleren. Daarom heeft LIFT dit opgepakt en wil met deze deskundigen een raamleerplan voor cursussen literair schrijven ontwikkelen.

Ik zal enkele vaktermen binnen de leerplanontwikkeling kort omschrijven.

Een raamleerplan is een plan dat op landelijk macroniveau wordt geschreven. Het geeft uitgangspunten en omschrijvingen voor plannen op mesoniveau. Dat zijn dus de plannen die instellingen kunnen maken voor het totale pakket cursussen literair schrijven. Tenslotte geeft het raamleerplan ook aanwijzingen voor de cursusplannen van individuele docenten op microniveau.

De opzet van een raamleerplan. Voor welke cursussen is het bedoeld?

Er zijn cursussen voor heel verschillende groepen variërend van:

- beginners, die willen kennismaken met schrijven of zich willen oriënteren,
  - mensen die al enige schrijfervaring hebben en dit verder willen ontwikkelen in b.v. cursussen schrijftraining, creatief schrijven, verhalen schrijven en poëzie schrijven,
  - verder mensen met meer ambities die hun niveau willen verhogen of willen gaan publiceren en ook schrijvers die er hun beroep van willen maken,
  - en mensen die af en toe workshops volgen om nieuwe impulsen te krijgen.
- En dit is nog maar een globale indeling. Heel wat specialisaties en genres kunnen hierbinnen worden beoefend, zoals autobiografisch schrijven, toneelteksten schrijven, journalistiek schrijven om een paar voorbeelden te noemen.

Hier zullen keuzes moeten worden gemaakt; de groepen waarvoor een raamleerplan zinnig kan zijn, worden in kaart gebracht. Er kunnen wellicht leertrajecten worden onderscheiden. Niet alle groepen zullen via een raamleerplan gaan schrijven. Bijvoorbeeld kenningsmakingsworkshops, spontane initiatieven en specifieke cursussen zullen er altijd blijven.

Een werkgroep raamleerplan is op dit moment bezig schrijffactiviteiten inkaart te brengen, profielen van schrijfcursistengroepen te analyseren, instellingsplannen te onderzoeken en leerplannen te bekijken. Een ieder brengt natuurlijk de eigen praktijkervaring mee. Dit maakt de uitwisseling erg inspirerend.

Welke functies kan het raamleerplan hebben?

Het raamleerplan is dus een plan dat op landelijk niveau wordt geschreven. Het geeft globale uitgangspunten voor instellingsplannen en van daaruit aanwijzingen voor cursusplannen van docenten. Het bevat een serie uitspraken. Die kunnen gaan over punten als beginniveau van cursisten, de inhoud en lesstof van cursussen, de algemene doelen hierbij, de keuzes voor

didactische werkvormen, de aanpak en de schrijfoefeningen, de keuzes voor evaluatie en toetsing en de kwalificatie van docenten.

Het raamleerplan is in eerste instantie bedoeld voor instellingen en organisaties met een aanbod op het terrein van literair schrijven. Daarnaast heeft het ook een functie voor instellingen en organisaties die een cursus-pakket op willen zetten of uit willen bouwen. Het geeft waarborgen voor een goed aanbod en maakt verantwoording naar derden beter mogelijk (b.v. naar subsidiegevers).

In de tweede plaats is het bedoeld voor docenten/schrijvers die cursussen geven. Zij kunnen gebruik maken van ontwikkelde cursusopzetten. Het geeft mogelijkheden om nieuwe programma's te ontwikkelen en samen te werken.

In de derde plaats kan het (potentiële) cursisten een overzicht geven van mogelijke trajecten en een garantie dat er een zekere kwaliteit wordt geboden.

Werkwijze om een raamleerplan te ontwikkelen

Het onderzoek van Anton Oskamp is een eerste fase geweest. Ik ben verder gegaan met het onderzoeken van een draagvlak voor zo'n plan. Er is nu een werkgroep gevormd van een aantal mensen met veel kennis en ervaring in de opzet en de uitvoering van cursussen literair schrijven. Dit zijn José Franssen, Lodewijk Ouwers en Ardi Roelofs. Verder is Leo Lentz (Afdeling Taalbeheersing Rijksuniversiteit Utrecht) voorzitter van de werkgroep als deskundige op het gebied van leerplanontwikkeling, vertegenwoordigt Nora Roozmond de Inspectie KV/AK en coördineer ik namens LIFT de werkzaamheden.

Daarnaast ben ik bezig om een resonansgroep te vormen van deskundigen: docenten en schrijvers met ervaring in cursussen literair schrijven. Ook daarvoor heeft zich een aantal mensen beschikbaar gesteld. Aan deze groep zullen produkten uit de werkgroep worden voorgelegd. Er zal geëxperimenteerd kunnen worden met bepaalde onderdelen en het is de bedoeling dat in een volgende fase alle mensen, betrokken bij cursussen literair schrijven dit raamleerplan onder ogen krijgen en er op kunnen reageren, ook door het organiseren van een studiedag.

Een raamleerplan kan alleen ontwikkeld en gebruikt worden als het gedragen wordt door betrokkenen, zowel door de instellingen en organisaties als door docenten en schrijvers, die er het nut van in zien en er goed mee kunnen werken. Dit artikel heeft tot doel om mensen te informeren en een discussie op gang te brengen. Op 1 oktober heeft het LOKV een Salondag over de didactiek van het schrijven georganiseerd (zie elders in dit nummer, red.). Daar was ook gelegenheid om meer informatie over het raamleerplan te verzamelen. Reacties zijn nu al bij ons welkom, u hoort nog van ons.